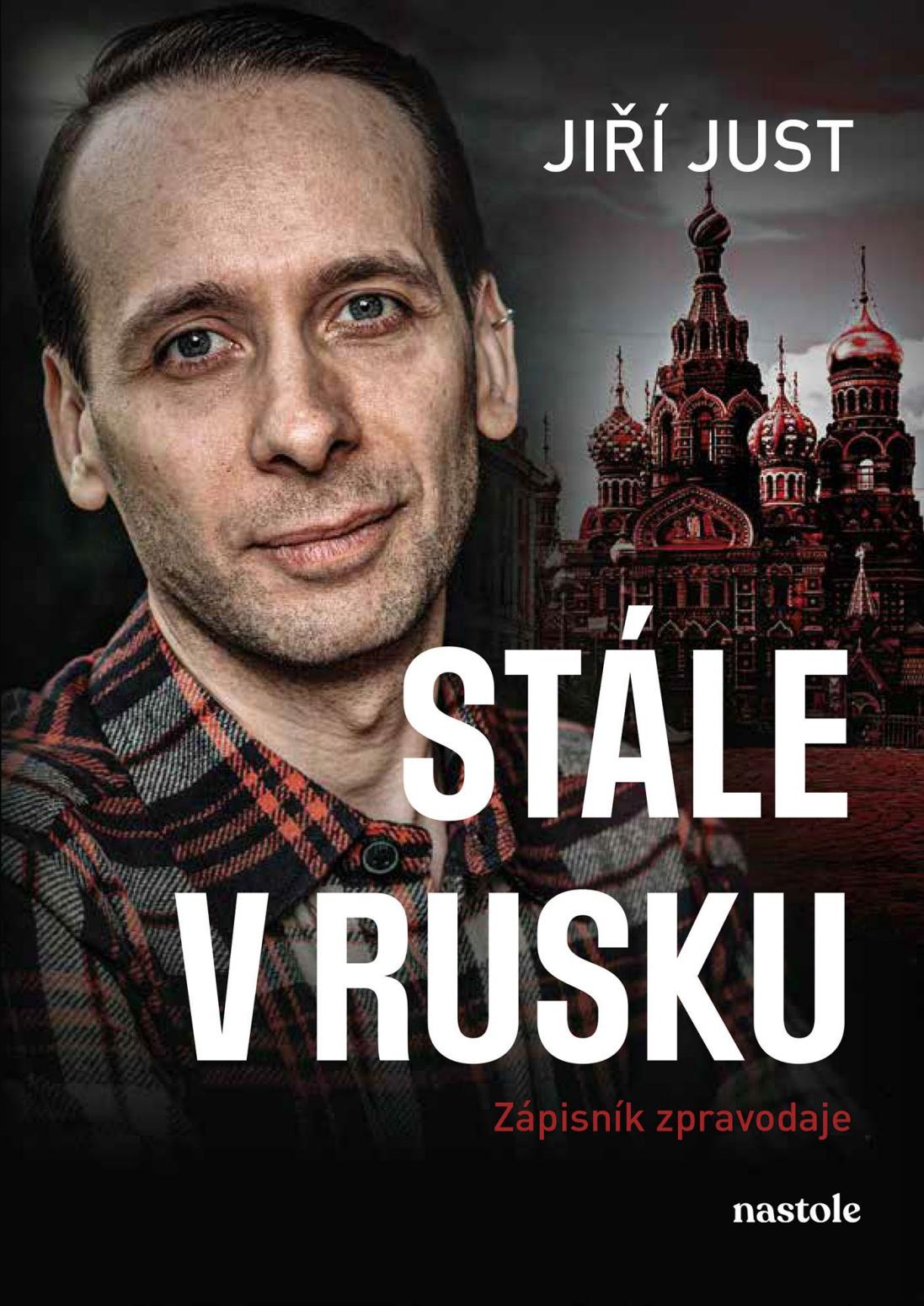

A portrait of Jiří Just, a man with short dark hair and blue eyes, wearing a red and black plaid shirt. He is looking slightly to the left. In the background, the ornate, multi-domed architecture of St. Basil's Cathedral in Moscow is visible under a dark, overcast sky.

JIŘÍ JUST

STÁLE V RUSKU

Zápisník zpravodaje

nastole

Stále v Rusku

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihynastole.cz
www.albatrosmedia.cz

Jiří Just

Stále v Rusku – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Jiří Just

STÁLE v RUSKU

Zápisník zpravodaje

© Jiří Just, 2024

Fotografie na obálce: © bearfotos / freepik.com, foto autora © MAFRA – Jan Zátorský

ISBN tištěné verze 978-80-7448-234-2

ISBN e-knihy 978-80-7448-8271-7 (1. zveřejnění, 2024) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-7448-8272-4 (1. zveřejnění, 2024) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-7448-8266-3 (1. zveřejnění, 2024) (ePDF)

Obsah

Stále v Rusku	5
Dva roky války	8
Henry Ford s prstem na spoušti	38
Rusové ve válce	49
Putinův mozek ve sklenici	68
Obyčejná válka	83
Čekání na velkou válku	102
Iržijevič na cestě	122
Ruské štěstí	141
Políbení Bohem	184

Paní manželce a synovi.

Stále v Rusku

Na futrech mám další dva zářezy. Pomyslné. To by mi manželka dala, kdybych jí nožejčkem dloubal dveře! Letos tomu bude 17 let, co žiji a pracuji v Rusku. Dva roky uplynuly od napsání předchozí knihy o mých eskapádách v zemi Vladimira Putina.

Za pouhé dva roky se Rusko změnilo. Kardinálně? Nikoliv. Jen ze stínu vystoupily potlačované pudy. Válka umožnila, aby se skrývané touhy, o kterých dříve veřejně hovořili leda tak účastníci různých obskurních politických show v ruských televizích, staly státní politikou.

Podpora války se změnila v normu. Normou se stala i válka sama. Je uctívána. Absolutně ne všemi Rusy, ale notnou částí společnosti ano. A naopak. „Chcimírství“ není jen důvodem ke společenské ostrakizaci, ale i k trestnímu stíhání.

Válka vypadá jako nádherná iluze, na niž Rusko a Rusové čekali od rozpadu Sovětského svazu. Je symbolem síly Ruska, rovněž iluzorní. A to vše proto, že ji ani po více než dvou letech vlastně drtivá většina ruské společnosti napřímo nepocituje.

Rusko nezkolabovalo. Neotřásají jím protesty. Rusko koexistuje s válkou, která je ze všeho nejvíce vidět na televizní obrazovce, nikoliv v regálech obchodů. Přestože válkou Rusové nestrádají, alespoň v porovnání s Ukrajinci, válka je pro ruskou společnost pomyslným barometrem. Definuje vztah Rusů k okolnímu světu i mezi Rusy navzájem.

Knih, jejíž první odstavce začínáte číst, je o válce. O jejích hrdinech, s uvozovkami i bez nich. Sami si na ně můžete utvořit svůj vlastní názor. Mluví o válce jako o společenském jevu. A je také výpovědí o ruské společnosti v druhém roce války.

Poskytl jsem prostor Rusům různých profesí, stáří i politické orientace, aby vám sdělili, jak vnímají zemi, v níž žijí, nebo ze které uprchli.

Ruský novinář Jurij Gusakov byl na podzim 2022 mobilizován a do armády šel s nadšením, protože válka proti Ukrajině je, alespoň podle jeho slov, vynucená operace. Alexandr Kazakov, někdejší pracovník kanceláře ruského prezidenta a dnešní poradce předsedy jedné ruské parlamentní partaje, mi popsal, proč lidé na východě Ukrajiny na válku čekali a jak si Rusko představuje konec války. S Borisem Novoděržkinem, ruským psychologem v exilu, jsem si povídal o vlivu propagandy na ruskou společnost. Podle jeho názoru se z Rusů fakticky stali zombie.

Válka je pro mnohé Rusy příležitostí. Finanční, protože za ni dostávají, ať už přímo na bojišti, nebo ve fabrikách, tučně zapláceno. Sociální, protože jim umožňuje být součástí „nové elity“. A také hodnotová. Díky válce se může ze sebestoršího kriminálního jedním tahem propisky stát válečný hrdina, který dostane po své smrti pamětní tabulku na fasádě základní školy, již jen stěží absolvoval.

Vadim před válkou z Ruska prchal dvakrát. Definitivně odejít ze země ho však přiměla až mobilizace na podzim roku 2022. Kvůli obavám, že ho chytí, se vydal nejprve pěšky a poté stopem do Kazachstánu. Ačkoliv se Káťa ocitla v zahraničí ještě před únorem 2022, o válce přemýšlí. Vidí i na dálku, jak válka mění její příbuzné v Rusku. A bojí se, že si na válku zvykne. Max a Dianka, mladí rodiče nádherné holčičky s tvářičkami jako barokní andílek, by z Ruska neuprchli ani za nic.

To jsou hrdinové, kteří vám budou vyprávět své příběhy. Obyčejné, neuvěřitelné, absurdní i tragické.

Čtenáře této knihy rovněž čeká jeden exkluzivní rozhovor s blízkým spolupracovníkem šéfa žoldnéřské organizace Vagnerova skupina Jevgenije Prigožina, jenž poodhalí, jaký Prigožin ve skutečnosti, nebo alespoň podle jeho subjektivního dojmu, byl.

Rovněž popisují i své vlastní pocity z války. Z konkrétních míst, které jsem měl možnost navštívit jako novinář, a z toho, jak na mě zapůsobila. Z Ukrajiny, vzbouřeného Donbasu, Sýrie i rusko-ukrajinské hranice.

Vyslyšel jsem přání čtenářů mé předchozí knihy 15 let v Rusku a v této se snažím více popisovat život v ruské společnosti, které jsem, byť ne jako občan, přesto členem. Proto se dozvíte také to, jaký dopad mají sankce na Rusy nebo proč si tu pořád ještě mohou koupit plzníčku.

Kdybych byl ezotericky založený, napíšu, že kniha je jin a jang. O smrti a zrození. Jedním z nejvíce krátkozrakých činů, který může člověk

v současném Rusku udělat, je zplodit potomka. Přesto jsme do rodičovství s manželkou skočili. A o tom je také notná část této knihy.

Prostřednictvím příprav na příchod našeho drobka na svět a posléze i rodičovskými starostmi a radostmi se snažím popsat ruskou realitu. Hovořím o tom, jak je na tom moskevské zdravotnictví a v čem předčí to české. Proč těhotné Rusky migrují do Latinské Ameriky a co s tím mají společného šmejdi. Jak náš syn přišel k ruskému a posléze i českému občanství. Nebo proč je mým oblíbeným ruským svatým Serafim.

Nemusíte se obávat, rozhodně nepůjde o nudné „fotrovské“ žvanění. I na první pohled striktně rodičovská témata jsem se snažil ozvláštnit perličkami z ruských dějin či zajímavostmi z ruských reálií.

Stále platí to, co jsem napsal v úvodu své předchozí knihy. Mým cílem je opět ukázat Rusko přízemní. Prosté Rusko, které není tak často v Česku vidět, protože se ztrácí ve víru zpráv z vysoké politiky nebo pitoreskních videí šířenými na sociálních sítích. Ale o to je zajímavější.

Rusy jsem nechal během rozhovorů pro tuto knihu vypovídat. Nezasahoval jsem do toku jejich myšlenek, i když jejich výroky mohou být v rozporu s tím, jak svět na západ od ruské hranice vnímá mnohé události, předně válku proti Ukrajině. Je to nutné pro pochopení soudobého Ruska a lidí, které v něm tvoří majoritu.

Věřím, že vám tato kniha poskytne plastický obrázek o zemi Vladimira Putina, o její válce i o životě v ní. A rovněž i netradiční, místy možná kontroverzní, pohled na události a osobnosti ovlivňující Rusko.

Přeji vám příjemné čtení!

Jedním z nejvíce krátkozrakých činů, který může člověk v současném Rusku udělat, je zplodit potomka.

Dva roky války

Kdybych se odstříhl od všech informačních zdrojů, vymazal z telefonu komunikátor Telegram, který v zemi Vladimira Putina slouží jako zdroj necenzurovaných informací různorodé kvality, a byl bych sto-procentní fotřík na otcovské, asi bych si nevšiml, že je Rusko dva roky ve válce a že se západní sankce snaží vhodit písek do soukolí mašinérie ruského hospodářství.

Je to asi bolestivé přiznání. Mnozí si přáli, že do „švestek“ bude s válkou, a snad i s ruským režimem, konec. Že se ztrouchnivělá mocnost na východní hranici Evropské unie zkrátka zhroutl pod tíhou západního odporu proti agresivní válce vůči Ukrajině. A že počet západních firem odmítajících dál působit na ruském trhu bude absolutní.

Nestalo se tak, což se dá považovat za zklamání a slabost Západu. Anebo za realitu. Rusko nejde ohradit betonovou zdí podél hranice od Vladivostoku po Kaliningrad. To je, myslím, po dvou letech války už zřejmé. Čína a Indie se s velkou ochotou otevírají ruským energetickým surovinám, Turecko, postsovětské země anebo Spojené arabské emiráty velmi rádi reexportují „zakázané“ zboží do Ruska.

Jaká tedy je ta ruská, lépe řečeno moskevská, realita? Moskva vždy byla svým způsobem stát ve státě. A co platí pro Moskvu, to je několik set kilometrů na východ od ní často irrelevantní.

Kdybych se teď zvedl od stolu, zaklapl počítač, obul se, přeběhl silnici a zašel do sousedního supermarketu Pjaťorečka¹, skutečně bych do očí bijící rozdíl mezi sortimentem před válkou a nyní, více než dva roky od jejího vypuknutí, nenašel.

Na cenících jsou vyšší ceny, to beze sporu. Pro Coca-Colu bych musel do sousedního obchodu, anebo bych se musel spokojit s nápojem Dobryj

---

1 Sítí supermarketů obdobná řetězci Penny Market.

Cola (což má být americká cola se stejnou technologií, avšak lokalizovaná a s novým názvem) či s nespočetným množstvím limonád deroucích se na uvolněné místo v regálu.

Ale to je jen taková legrádka. Nejen základní potraviny byly a jsou stále dostupné. Rusové kvůli válce na Ukrajině nehladoví. Nemusí lovit holuby a klást pasti na hlodavce. Částečně se o dostupnost potravin stará stát, který nutí nejen výrobce, ale i řetězce držet ceny v mezích inflace. A lid je spokojen. Podle průzkumu nezávislé sociologické agentury Levada Center z dubna 2024 vyjádřilo 71 procent respondentů spokojenost se situací v zemi a pouze třetina Rusů se obávala ekonomické krize.

Jistě, můžeme tento sociologický optimismus připsat na vrub propagandě, ale je vidět, že se ruská společnost po počátečním válečném šoku uklidnila. Nebo ji spíše uklidnily plné regály, peníze na účtu, zkrácená inflace a nízká nezaměstnanost. O tom vypovídá jiný průzkum Levada Center z roku 2022 indikující, že se více než polovina dotázaných obávala hospodářské krize. Po dvou letech napětí opadlo.

Rusko zažilo různé výkyvy. V prvních měsících války mizela z obchodů některá drogerie. Oblíbenou novinářskou zábavou těch dní bylo navštěvovat supermarkety a fotit regály, kde měly být dámské vložky, které došly. I já mám v telefonu několik takových fotek z Auchanu, francouzské sítě stále působící v Rusku.

Jakmile Rusko přežilo velkou vložkovou krizi, přišla po zhruba roce a půl, v zimě 2023, doba bezvaječná. Obchody nakrátko postihl nedostatek slepičích vajec. Ačkoliv dál od ruské metropole chyběly, v Moskvě ležela platička na pultech. V omezeném množství a za podstatně vyšší cenu. Krátce, snad týden, nato se v jednom supermarketu v naší čtvrti dokonce prodávala po kusech.

Měli jsme tehdy štěstíčko. S manželkou jsme stihli zakoupit v supermarketu Globus dva tucty vajec ještě za starou cenu a cítili jsme se jako královská famílie. Celá ta situace mi spíš připadala vtipná, než abych se obával, že si za pár týdnů nedám k snídani omeletu. Ve skutečnosti ukázal tento problém křehkost ruské ekonomiky, kterou obyčejný zákazník nevnímá.

K nedostatku vajec došlo souhrou náhod. Jekatěrina Lobačovová, šéfka holdingu X5, vlastnického několik sítí supermarketů včetně zmíněné Pjaťorečky, později uvedla: „K prudkému růstu cen vajec došlo kvůli lokálním problémům dodavatelů včetně snížení počtu zvířat způsobeného

ptačí chřipkou, růstu nákladů kvůli poklesu rublu, růstu nákladů na pracovní sílu a nedostatku personálu v drůbežárnách. V důsledku toho ceny, za které retailéři nakupovali vejce od dodavatelů, vzrostly téměř o 40 procent a každé čtvrté objednané vejce se do obchodu nedostalo.“²

Následující výpadek kuřecího masa jsme my, obyvatelé Moskvy, už nezaregistrovali.

V ruských obchodech jsou vidět tuzemské značky čehokoliv. Ruští výrobci se chopili své šance a svým zbožím zahrnují ruské spotřebitele. Vedle domácí čokolády Aljonka však stále můžete najít čokoládu Milka nebo Nutellu, rovněž zcela legálně vyráběné v Rusku.

A pak je tu jeden z častých jevů: ruské pobočky západních firem byly odkoupeny lokálními manažery. A tak se třeba z Dr. Oetker v Rusku stal Dr. Bakers. O Coca-Cole maskované jako Dobryj Cola jsem se zmínil výše. A tak uvedu ještě několik kuriózních rebrandingů. Stavebnice Lego se v Rusku prodávají v síti pojmenované Mir kubikov (v překladu Svět kostiček). Fastfood Pizza Hut funguje v Rusku jako Picca N. Ruská franšíza restaurací plukovníka Sanderse se vrátila k ruským kořenům a z KFC se stal opět Rostic's. Když v březnu 2022 přišel ruský vydavatel o licenci na vydávání populárních měsíčníků Esquire, Cosmopolitan či Men's Health, staly se z nich o pár měsíců později Pravila žizni (v překladu Životní pravidla), VOICE a Men Today.

V březnu 2022 se zavřely dveře restaurací McDonald's v Rusku a společnost, která symbolizovala zkraje devadesátých let definitivní perestrojku sovětského impéria, z válčící země odešla (prý navždy) o dva měsíce později. Rusové však příliš dlouho nezoufali. Prázdné fastfoodové jídelny převzala společnost oficiálně vlastněná ruským oligarchou Alexandrem Govorem. Ikonické žluté emko nahradil oranžový kroužek a dva žluté pruhy. Z McDonald's se stalo Vkusno i točka (v překladu Chutně a tečka). Kdyby před vás položili burger z mekáče a z točky, jen opravdoví junkfoodoví gurmáni by odhalili rozdíl. Mně osobně připadá, že Rusové vytvořili takřka stoprocentně identický klon ikonické housky s plackou z kašírovaného masa.

Když mekáč opouštěl na jaře 2022 ruský trh, s manželkou a pár kamarády jsme uspořádali rozlučkovou párty se strejdou Ronaldem. Objednali

---

2 Glava X5 vyskazalas protiv gosregulirovanija cen na produkty. In: Forbes [online]. 30. 05. 2024 [cit. 08. 07. 2024]. Dostupné z: <https://www.forbes.ru/biznes/513637-glava-x5-vyskazalas-protiv-gosregulirovania-cen-na-produkty>

jsme si horu Big Maců, tunu hranolek a taštičky a skoro dvě hodiny čekali, než nám to přivezou, protože podobný nápad měla asi půlka Moskvy.

Rusové měli McDonald's skutečně rádi. Jeden můj známý se dokonce chlubí tím, že v nestřeženém okamžiku ukradl z „mekáčské“ kuchyně krabici jejich omáčky. Připomnělo mi to situaci z Doněcku, když mě ještě před rokem 2022 prosili známí, abych jim přivezl několik imperialistických burgerů, po kterých se jim v nikým neuznané lidové republice zastesklo. Když si teď objednáváme hambáče, nazývá manželka i většina mých známých Vkusno i točka stále mekáčem. Tak hluboko mají Rusové McDonald's zarytý pod kůží.

Našince ovšem tradičně nejvíce zajímá, jak se to má s českým zbožím. Především s národním pokladem, českým pivem. Při troše snahy se dá stále najít, a to navzdory embargu, ať už skutečnému, nebo tomu „na oko“.

Na zahraniční zboží, včetně toho českého, které lze koupit v ruských obchodech, nejsou uvaleny sankce Evropské unie či Spojených států. Prodávát se mohou. Je to spíš otázka morálního přístupu k ruské agresi vůči Ukrajině. Anebo snahy vydělat si na trhu, jenž má stále zájem o cizokrajné zboží. Třeba i bez vědomí samotného výrobce.

Jedno však mají české výrobky společné: neskrývají svou značku, na rozdíl od některých polských oděvních řetězců. Například značku Reserved lze v ruských obchodácích najít pod zkratkou RE. Sinsay působí na ruském trhu jako Sin, Cropp jako CR. Ruské obchody sice od května 2022 patří čínské společnosti FES Retail, ale ve skutečnosti má jít o čínskou pobočku majitele zmíněných značek, polské firmy LPP. Když se na to přišlo, akcie polské matky se propadly o více než třetinu.

Czech Lion, Žatecký Gus, Zlatovice, Českoje beer, Strakonice, ale také třeba Krušovice. Na tyto a další rozmanité druhy pív může narazit zákazník v ruských obchodech. Jde o piva vařená v Rusku a vydávající se za české výrobky. Past na Rusy, kteří si chtějí dopřát dobrý zlatavý mok s nádechem pro ně nyní nepřístupného Česka. Tedy až na poslední zmíněnou značku, Krušovice.

Krušovické pivo se v Rusku vyrábí od roku 2014 v pivovarech společnosti Heineken v Petrohradu, Jekatěrinburgu a Nižním Novgorodu. Rok a půl po vypuknutí ukrajinského konfliktu se nizozemskému pivnímu obrovovi podařilo prodat svá aktiva v Rusku za pouhé jedno euro tuzemské drogistické firmě Arněst. Nový majitel sedmi heinekenovských pivovarů

dostal navíc možnost ještě tři roky používat některé značky piv patřící pivovarnickému holdingu. Mezi nimi jsou i české Krušovice. Jejich název se teď na plechovkách píše v azbuce, což vypadá dost zvláštně. Jako nějaký levný padělek. Obdobně se to má i s pivem Velkopopovický Kozel, který je licenčně vyráběn v pivovaru pivovarnické koalice AB InBev Efes v Kaluze. Formálně je asi všechno v pořádku, protože Kozel je v místních obchodech označován jako ruské pivo.

Jiná situace je s originálními českými pivy. I ta lze v regálech ruských obchodů najít. Například Pilsner Urquell. Ačkoliv se pivovar Plzeňský Prazdroj stáhl z ruského trhu a veřejně se vymezuje vůči ruské agresi na Ukrajině, plechovky i lahve s plzeňským pivem jsou v Rusku stále k mání. Pilsner Urquell je, jako řada jiných piv a zboží, do Ruska pašován bez vědomí pivovaru. Na to upozornil sám Prazdroj. „Naše produkty do Ruska a Běloruska skutečně nevyvážíme. Pokud se tam objevily, jedná se o soukromou iniciativu: někdo nakoupí naše zboží kdekoliv ve světě a doveze ho do Ruska. Podobné aktivity bohužel nedokážeme nijak monitorovat ani je ovlivnit,“ uvedl k tomu pivovar na sociální síti X.

Dovozem Pilsneru Urquell a dalších pivních značek navzdory pozice výrobců se zabývá například moskevská firma Global Import. Podle veřejně přístupných celních deklarací do Ruska dováží společnost americké pivo Blue Moon vařené v Pivovarech Staropramen, italský ležák Peroni, německý Spaten nebo heinekenovské cidery Strongbow.

Global Import patří do těžko rozluštitelné sítě šedých importérů, kteří zásobují ruský trh „zakázaným“ zbožím. Kvůli izolaci, do níž se Rusko po agresi proti Ukrajině dostalo, jsou podobných firem odhadem tisíce. Pašují do země vše, o co je zájem. Potravinami počínaje, grafickými kartami či nejnovějšími telefony společnosti Apple konče.

Zcela jinou záležitostí jsou české pivní značky vlastněné nebo spoluvlastněné ruskými podnikateli. Jde například o rakovnický pivovar patřící firmě Russkaja tradicija, který se se svým Bakalářem, Černovarem nebo Pražáčkou orientoval na ruský trh. A v ruských obchodech je i nadále bez problémů k dostání.

Na regálech ruských obchodů stojí bez zjevných potíží i pivo Praga, vlastněné českou firmou Praga Brewing Group. Jejím spolumajitelem je Alexej Kaněvskij, člen rady moskevské pobočky organizace na podporu malého a středního podnikání Opora Rossii a zakladatel ruské firmy Interportfolio, specializující se mimo jiné na velkoobchodní prodej nápojů.

Poněkud nejasný je případ výrobce lihovin Fruko-Schulz. Mezi lety 2013 až 2023 patřila likérka ruskému holdingu Ladoga, vlastnickému mimo jiné i dva francouzské výrobce koňaku a dva španělské vinařské podniky a také aktivně dovážejícímu do Ruska vína z celého světa. Poté ji koupil podnikatel Radek Bukovský a jeho Český hospodářský holding. Koncem roku 2022 obhajoval ředitel likérky Josef Nejedlý vývoz svého alkoholu do Ruska tím, že není zakázaný a že omezení existuje pouze u lahví, které jsou dražší než 300 euro. A rovněž dodal, že má závazky vůči akcionářům z Ladogy.

Fruko-Schulz na to tenkrát doplatil. Spolupráci s likérkou kvůli exportu produkce do Ruska ukončily e-shopy Mall.cz, Alza.cz, ale skončili s ní i velcí odběratelé jako řetězec Ahold nebo firma Lagardere. Na krátký čas i síť Globus, v jejíž ruské pobočce alkohol značky Fruko-Schulz pravidelně vídávám. Spolupráci ukončila i financující banka Moneta Money Bank, u níž byla likérka dvacet pět let. V polovině roku 2024 Nejedlý pro média uvedl, že likérka nemá uzavřeny žádné nové objednávky pro export do Ruska. Lahve na regálech ruských supermarketů mají být jakýmsi „dojezdem“ objednávek, které byly sjednány před změnou ruského majitele.

„Všechno nejlepší našim drahým mužům ke Dni obránce vlasti,“ napsal blog ruské pobočky paštikárny Hamé 23. února 2023. A k přání přidal srdíčko a dovětek: „Dál bráníme vaše svačinky.“ Třiadvacátý únor se v Rusku sice slaví jako den vzniku Rudé armády, ale tradičně je spíše vnímán jako protiváha MDŽ. Podobné zdravotní rady nejsou v Rusku ničím zvláštním a nebyly by ani tentokrát – kdyby „ruští obránci vlasti“ neutočili na Ukrajinu. O rok později se tato zdravotní rada objevila znovu, tentokrát však bez zjevného militaristického pomrkávání.

Rok od vypuknutí války se v ruských supermarketech daly najít těstoviny Adriana vyráběné českou firmou Europasta SE či müsli od otrokovické firmy Mogador. Některé veřejně přístupné informace naznačují, že výrobky obou firem vozí do Ruska jejich oficiální distributoři. V případě těstovin to je ruská firma Lamanas, dodávkami křupavých obilných snídaní se zabývá ruská společnost TK INAGRO. Nevypadá to, že by si samotní výrobci dělali těžkou hlavu z toho, že stále zásobují ruský trh. České těstoviny i müsli byly na regálech ruských obchodů vidět i v roce 2024.

Paradoxem je, že před deseti lety uvalila Moskva, jako odpověď na západní sankce za anexi ukrajinského poloostrova Krym a konflikt

na Donbasu, na potraviny z Evropské unie embargo. V ruských médiích se nezřídka objevovaly zprávy, kterak tamní hygiena likviduje závadová italská jablka. V Bělgorodu, kterým nyní pravidelně otrásají exploze ukrajinských raket, bylo zkraje srpna 2015 rozdrceno silničním válcem deset tun sýru z Polska. Legendární je exekuce deseti mražených hus z Maďarska buldozerem ve vesničce Apastovo, ležící hluboko v tatarském venkově, jež se kromě ničení zakázané drůbeže proslavila maximálně tím, že k ní vedou dráty elektrického vedení teprve od roku 1964.

Rusko překonalo svůj odpor k západnímu zboží a jeho dovoz, tak zvaný paralelní import, je státem podporovaný. Pokud na to v Rusku máte, můžete si dovolit cokoliv. Což je univerzální pravidlo v zemi Vladimira Putina i dva roky od rozpoutání války proti Ukrajině.

* * *

Velkým paradoxem ruské války proti Ukrajině je, že umožnila chudší části ruské společnosti zbohatnout a té bohatší přijít si na ještě lepší peníze. Válečná ekonomika má zatím, v první polovině roku 2024, zcela jiný efekt na ekonomickou situaci Rusů, než se předpokládalo. Důležitou roli v tom hraje ruská státní kasa, která se kvůli sankcím vůči energetickému sektoru ztenčila, nicméně i tak může prozatím stimulovat hospodářství země i různé sociální programy úzce provázané s válkou.

Válka dává smysl života stovkám tisíc Rusů, pocit hrdosti a sounáležitosti se státem milionům. Válka je nový nástroj paternalismu ruského státu. Ještě před ruským vpádem na Ukrajinu byla armáda pro mnohé kluky ze zapadlých koutů Ruska jednou z mála možností, jak získat normální finanční příjem a zlepšit si sociální postavení.

Ani po vypuknutí války se toho příliš nezměnilo. Vojáci dostávají od státu různá privilegia. Zejména mobilizovaní jsou zahrnuti péčí federální vlády i lokálních orgánů. V Rusech to vyvolává představu, že se stát konečně stará o lidi tak, jak má. Válka tak v jistém smyslu sblížila stát se slabší částí ruské společnosti. To potvrdil Vladimir Putin ve svém projevu před Federálním shromážděním koncem února 2023. Veřejně slíbil, že bude zřízen zvláštní státní fond poskytující pomoc „rodinám padlých bojovníků a veteránům speciální vojenské operace. (Fond) bude koordinovat poskytování sociální, zdravotní a psychologické podpory. Bude řešit otázky lázeňského léčení a rehabilitace, pomáhat se vzděláním,

se sportem, hledáním práce, podnikáním, zvýšením kvalifikace a získáním nové profese.“ A jak Putin naznačil, čeká vojáky po návratu z fronty bojující proti Ukrajině kariérní růst, a to nejen v armádě, ale i v civilních mocenských strukturách.

Vojáci a jejich rodiny jsou nyní jakousi novou ruskou elitou. Přírozeň v omezených hranicích, aby neohrozili skutečnou elitu. Lidé spojení s válkou tvoří novou ruskou třídu, která má právo na různé benefity, a stát jejich status, mimo jiné i prostřednictvím propagandy, uznává. Ruský rozpočet to zatím umožňuje.

Často u nás vyvolávají úsměv záběry, jak příbuzní ruských branců nebo dokonce padlých vojáků dostávají od úředníků dříví nebo ručníky. Pobaví nás představa, že Rusové bojují za kus froté. Zapadá to do představy o věčně zaostalém Rusku. Tyto materiální dárky nejsou však ničím jiným než pozorností od státu, které se prostým a věrchuškou zapomenutým Rusům kdesi hluboko na Uralu před válkou nedostávalo.

Válka totiž není pouze „obranou vlasti a ruských hodnot“, ale i možností slušného výdělku. A v takovém případě jde morálka, pokud o ní Rusové vůbec uvažovali, stranou.

Pokud si Rusové mohli v prvním desetiletí tohoto tisíciletí slušně vydělat, po únoru 2022 jim stát, ať už na té nejvyšší či regionální úrovni, hází pytle s penězi. A pokud se neštítí zabíjení či se nebojí smrti, stačí se pro „lehký prachy“ pouze natáhnout. To vysvětluje i výsledky průzkumů veřejného mínění vyvolávající mimo ruský prostor překvapení, že Rusové stále nejsou válkou unaveni nebo že neprozřeli.

Jak vyplývá z údajů nezávislé ruské sociologické agentury Levada Center z června 2024, dvě třetiny Rusů válčení na Ukrajině stále podporují. Proti je pouze sedmnáct procent respondentů, což je konstantní hodnota takřka od začátku války. Čtyřicet procent dotázaných si přeje, aby válka i nadále pokračovala a aby byly dosaženy cíle, kvůli nimž byla rozpoutána. Čtrnáct procent Rusů si myslí, že se má bojovat do konce, jinak to bude projevem slabosti. Válka unavila pouze patnáct procent respondentů.

Na ruském konfliktu proti Ukrajině vydělávají i Rusové žijící na území, kterých se boje na frontě přímo netýkají. „Lidé si sankčního tlaku nevšimají. Pouze mobilizace ovlivnila ruskou společnost. Lidé chtějí žít normálním životem, a zatím to jde. Příjmy rostou. Příjmy obyvatel v roce

Rusko překonalo svůj odpor k západnímu zboží a jeho dovoz, tak zvaný paralelní import, je státem podporovaný. Pokud na to v Rusku máte, můžete si dovolit cokoliv.

2023 nejenže vyrovnaly propad v roce 2022, ale už jsou vyšší,“ sdělila mi na jaře 2024 v rozhovoru Natalije Zubarevičová, přední odbornice na sociální a ekonomický rozvoj ruských regionů z Moskevské státní univerzity.

Vliv mobilizace, verbování a války všeobecně je dvojaký. Na jednu stranu chybí ruské ekonomice statisíce zaměstnanců. Někteří, ať už dobrovolně, či z povinnosti, sedí v zákopech, další před válkou uprchli. A Vladimir Putin si paradoxně libuje, že nízká nezaměstnanost svědčí o výborné kondici ruské ekonomiky. Na druhou stranu to tak i vypadá. Firmy jsou ochotny platit mimořádně vysoké mzdy zaměstnancům, přetahovat zaměstnance z jednoho regionu do druhého, nabízet jim různé lákavé bonusy. Nejde jen o zaměstnance v průmyslu, který je kádrováky vysáván ve prospěch zbrojní výroby, ale také o lidi z civilního prostoru.

Upozorňuje na to ruský ekonom Vasilij Koltašov. „Skutečně zaznamenáváme nárůst mezd v některých oblastech ekonomiky, v některých profesích. Růst mezd zaznamenáváme v průmyslu s nedostatkem zaměstnanců s technickým vzděláním, tedy u středoškolsky vzdělaných techniků a dělníků a inženýrů s vyšším vzděláním. Obou skupin je v ekonomice nedostatek. A některé společnosti se prostě snaží udržet platy na maximum, aby nepřišly o technicky zdatné specialisty, které se jim podařilo přilákat. Nebo jich chtějí přilákat ještě víc. Avšak pokud jde o značnou část populace, ta zatím takový nárůst reálných příjmů nepocítila. Naopak: inflace dopadla na lidi velmi tvrdě. Zaměstnavatelé jim tyto ztráty nekompensovali a mzdy nezvyšovali,“ sdělil mi v červnu 2024.

Podle jeho slov připomíná situace v polovině roku 2024 tu, která byla v Rusku zkraje tisíciletí. Tehdy se ekonomika postupně odrážela ode dna, rostla sféra prodeje a nákupu a byla velká poptávka po manažerech prodeje. V roce 2024 je poptávka po chlápčích v montérkách, kteří umí montovat vojenskou techniku.

„Ekonomikou hýbou vojenské zakázky. Nebo třeba farmacie. Podniky vyrábí nové produkty a potřebují specialisty. To samé platí i pro IT sektor, kde je velká poptávka po programátorech. A proto zde dochází ke zvyšování mezd. Pokud ovšem člověk pracuje ve veřejné sféře, ve zdravotnictví či školství, kde se spíše jen kompenzuje inflace, nelze říct, že by zde mzdy výrazně rostly,“ vysvětluje Koltašov.

Zmíněná ekonomka Zubarevičová upozorňuje, že se tím přehřívá ruská ekonomika. Lidské zdroje nejsou ani v Rusku, kde to vypadá, že je lidí „mnoho“, nekonečné. Má to však jedno ale. Ruský pracovní trh je od začátku války mimořádně politizovaný. Odpůrci války či kremelského režimu mají od rozpoutání konfliktu problém se zaměstnáním. Rusové, kteří dočasně odjeli do zahraničí přečkat ostré fáze, ať už vypuknutí války, nebo mobilizaci, a pak se vrátili zpět do země, se potýkají s obrovskými obtížemi s nalezením pracovního místa. Personalisté nechtějí takové osoby nabírat, aby jejich firmy nečelily negativní kampani, především z řad ruských radikálních patriotů.

Jeden příklad za všechny. Na jaře 2024 přišla o zaměstnání Viktorija Ždanovová. Ruským milovníkům populární kultury je známé její alter ego – pod pseudonymem Vika Kisimjaka natáčela videa o komiksech a filmech. Ve svém civilním životě patří mezi nejlepší ruské právníky v oblasti námořního práva. Kromě toho je také stoupenkyní ruské opozice a na svých uzavřených profilech na sociálních sítích si nebrala, co se války týče, servítky.

V polovině března 2024 prezentovala v petrohradském knihkupectví svůj nový upířský román. Toho si všimli radikální patrioti a za aktivní podpory populárního telegramového kanálu Readovka, který patřil do mediální skupiny Jevgenije Prigožina, uspořádali na Ždanovovou mediální lynč.

„Před prezentací a po prezentaci mé nové knihy se rozhořela debata, jestli mi má být poskytnuta platforma pro mou tvorbu a výroky. V souvislosti s nepochopením a nesprávným výkladem mých slov, kvůli mým starým a impulzivním výrokům, si mnozí lidé usmysleli, že nemám ráda svou zemi, pracuji proti Rusku a zesměšňuji mrtvé. Je mi líto, pokud to tak vypadá, ale není to pravda. Já mám naopak svou zemi velmi ráda, pracuji zde a je zde vše, co mám,“ kála se poté Ždanovová. „Žijeme v těžké době a mně, stejně jako mnohým dalším, ujíždějí nervy. Můžu něco psát ostře nebo hloupě, ale nemyslím to zle a rozhodně to není projev nenávisti,“ uvedla. A jak dodala, doufá, že tím je celá věc uzavřena. Nebyla.

O měsíc později byla Ždanovová vyhozena z prestižní právnické firmy. Pikantní je, že když v květnu 2017 chtěla navštívit Kyjev, aby se

Válka totiž není pouze „obranou vlasti a ruských hodnot“, ale i možností slušného výděлку.

A v takovém případě jde morálka, pokud o ní Rusové vůbec uvažovali, stranou.

setkala se svými fanoušky, ukrajinští celníci ji nepustili a navíc dostala tříletý zákaz vstupu do země. Protože dříve navštívila Moskvou anektovaný Krym.

Situace se Ždanovovou je okrajová a ruské majority souhlasící s tak zvanou speciální vojenskou operací se netýká. Pro mnohé Rusy zůstává válka pouze televizní událostí a mají se, nehledě na některá nepohodlí, lépe. V roce 2024 si i uralský soustružník mohl dovolit dovolenou na Maledivách, na kterou neměl před válkou finanční prostředky. Zakázaná Evropa mu nechybí. Je proto obtížné apelovat na Rusy, aby se válce postavili, když se mají, byť dočasně, zase dobře.

* * *

U nás doma v Česku si řada lidí představuje, že je Rusko maximálně militarizované. Někdo si při vyslovení slova Rusko vzpomene na různá videa šířící se po sociálních sítích, na nichž ruští amatérští vlastenci, často v dezolátním fyzickém i psychickém stavu, provolávají slávu válce. Případně kde ti profesionální vysvětlují, proč je nutné bombardovat nejlépe jadernými zbraněmi evropské metropole. Anebo si dokonce vybaví absurdní videa ruských dětí převlečených do uniforem, jak za melodie vojenských písní na place před školkou mašírují.

Agresivní proválečná propaganda se vesměs odehrává pouze v obývacích prostřednictvím televizní obrazovky, případně mobilních telefonů. Ty utváří názor na ozbrojený konflikt na Ukrajině, ale také na Evropskou unii, Severoatlantickou alianci či celkově na vše, co leží na západ od Kaliningradu. Po více než dvou letech je veřejný prostor nejen v Moskvě takřka prostý války, ačkoliv na vás z billboardů či plakátů na autobusových zastávkách stále budou hledět uniformovaní muži. Místy jsou vidět i vylepené náborové letáky slibující slušný výdělek za službu vlasti. A zetka? Těch jsem v první polovině roku 2024 registroval stále méně. Vidět jsou tradičně na policejních automobilech nebo zdobí vozy technických služeb. Mám však pocit, že symbol tak zvané speciální vojenské operace mají vylepený z povinnosti.

Premýšlí prostý Rus o válce? Z vlastní zkušenosti vím, že ne. Prál by si mír? Mnohem více než válku. Jenže ruští „chcimíři“ mají o konci ozbrojeného konfliktu na Ukrajině absolutně jinou představu než zbytek